

Обмеження щодо одержання подарунків держслужбовцями

Для більшості людей прийняти подарунок – цілком звична та приємна справа. Ще з дитинства ми звикли, що подарунки – це гарний спосіб не тільки приділити увагу своїм рідним, але й налагодити відносини з необхідною людиною.

Однак, отримання подарунку державним службовцем або іншими посадовцем може вплинути на прийняття ним певних рішень, що суперечать інтересам держави.

Саме тому в багатьох країнах існують обмеження щодо отримання подарунків для державних службовців та інших осіб, на зарплатню яких витрачаються кошти державного бюджету.

В Україні визначені чіткі правила та обмеження щодо отримання подарунків чиновниками. Вони визначені Законом України «Про запобігання корупції» (стаття 23).

Обмеження щодо одержання подарунків поширюється на осіб, зазначених у п.п. 1, 2 ч.1 ст. 3 [Закону України «Про запобігання корупції»](#) (далі – Закон).

Подарунок – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової.

Категорії подарунків

Заборонені: зі змісту ч. 1 ст. 23 Закону випливає, що категорично забороняється вимагати, просити, одержувати подарунки (незалежно від їх вартості) для себе або близьких осіб від юридичних та фізичних осіб: у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; якщо особа, яка дарує (дарувальник), перебуває в підпорядкуванні особи, якій вона дарує подарунок (обдаровуваного).

Дозволені з певними обмеженнями: згідно з ч. 2 ст. 23 Закону дозволено отримувати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, якщо: вартість таких подарунків не перевищує 1 прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово; сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки. Зазначені подарунки дозволено отримувати лише за таких умов: подарунки отримуються не у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; особа, яка дарує, не перебуває в підпорядкуванні особи, якій вона дарує подарунок.

Дозволені: відповідно до ч. 2 ст. 23 Закону дозволено отримувати: загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; будь-які подарунки від близьких осіб незалежно від їх вартості.

Близькими особами є (абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону):

- члени сім'ї;
 - чоловік, дружина;
 - батько, мати;
 - вітчим, мачуха;
 - син, дочка, пасинок, падчерка;
 - рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри;
 - рідний брат та сестра дружини (чоловіка);
 - племінник, племінниця;
 - рідний дядько, рідна тітка;
 - дід, баба, прадід, прабаба;
 - внук, внучка, правнук, правнучка;
 - зять, невістка;
 - тесть, теща, свекор, свекруха;
 - батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки);
 - усиновлювач чи усиновлений;
-

- опікун чи піклувальник;
 - особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта.
-

Зверніть увагу. Після отримання дозволеного подарунка особа зобов'язана не приймати рішень та не вчиняти дій на користь особи, від якої отримано такий подарунок.

Рішення, прийняте особою на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважається таким, що прийняте в умовах конфлікту інтересів. Такі рішення підлягають скасуванню (на такі рішення поширюються вимоги ст. 67 Закону).

Відповідальність за порушення вказаних заборон

Реагування на такі випадки входить до повноважень НАЗК. Після виявлення такого порушення НАЗК складає та направляє протокол до суду.

Саме суд вирішує, чи мало місце правопорушення та чи необхідно притягати посадовця до адміністративної відповідальності (стаття 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Якщо особу визнано винною, на неї накладається штраф у розмірі від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів (від 1700 до 3400 грн), а подарунок конфіскується.

Якщо особа вчиняє порушення повторно, то штраф становить від 200 до 400 неоподатковуваних мінімумів (від 3400 до 6800 грн), подарунок також конфіскується, до того ж, людина позбавляється права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Відповідно до визначення, яке міститься у статті 1 Закону, неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Аналогічне визначення міститься у примітці до статті 364-1 Кримінального кодексу України (далі – ККУ). Зміст поняття неправомірної вигоди визначають такі обов'язкові ознаки, відповідно до яких: предметом неправомірної вигоди є грошові кошти; переваги, пільги і послуги; нематеріальні активи або будь-які інші вигоди нематеріального чи

негрошового характеру; їх обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав.

Під подарунком, як вже зазначалося, розуміється грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової.

Таким чином, головна різниця між подарунком і неправомірною вигодою полягає саме у меті одержання, а не у вартості. Неважливо, скільки така вигода коштує. Важливо, чи була мета вчинення або не вчинення певних дій з використанням службового становища в інтересах іншої особи, а також чи стимулювала така вигода її отримувача вчинити або не вчинити такі дії в інтересах іншої особи.

Навіть незначний подарунок буде отриманий з порушенням обмежень на його одержання, за що передбачена відповідальність відповідно до ст. 172⁵ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Якщо ж метою такого подарунку є вплив на дії чи бездіяльність працівника з використанням службового становища, то такі дії кваліфікуються як злочин, покарання за який передбачено статтею 368 ККУ.

Окремим видом подарунків є подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям. Такі подарунки є державною, комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1195 затверджено Порядок передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям.

Процедура передачі таких подарунків передбачає:

- складення акта приймання-передачі подарунку від особи, яка прийняла подарунок, до матеріально-відповідальної особи органу, установи, організації;
-

- оцінку вартості дарунку відповідною комісією в органі, установі, організації, членом якої в обов'язковому порядку має бути фахівець з оцінки майна;
 - відображення операцій, пов'язаних з передачею дарунка органі, установі, організації в бухгалтерському обліку.
-

Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

Положення цієї статті не поширюються на випадки одержання подарунка за наявності обставин, передбачених [частиною другою](#) статті 23 Закону.

У випадку наявності в особи, зазначеної у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 Закону, сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з питання до Національного агентства, яке надає відповідне роз'яснення.